

Poetin noemt man en paard

Op 2 februari jl. hield de Russische president Poetin een zinderende toespraak op een veiligheidsconferentie in München. In zijn rede haalde hij fel uit naar de internationale betrekkingen van de Verenigde Staten. Volgens Poetin proberen die de wereld in een unipolair politiek-economisch en strategisch model te dwingen, waarbij de besluitvorming geheel bij de Amerikanen moet gaan rusten. Indirect is het een uitnodiging aan Europa om positie te kiezen, niet in de laatste plaats op energiegebied.

De opmerkingen van Poetin worden in de pers en andere commentaren als donderslag bij heldere hemel ervaren. Maar waar hebben we deze analyse eerder gehoord? Precies: ook in zijn historische boek *Perestrojka* verwoorde Michael Gorbashov in de jaren '80 de irritatie over de belerende manier waarop andere landen destijds werden gekapitteld over hun natio-

Door
Coby van der
Linde

nale politieke en economische systemen. Ook toen al klonk de Russische roep om een pluriforme wereld. De toespraak van Poetin past in deze traditie, en zal ongetwijfeld ook in andere hoofdsteden, zoals Peking, een gevoelige snaar geraakt hebben. Immers, ook China zoekt naar een (soms omstreden) eigen weg tot integratie in het wereldsysteem.

Bescheidenheid

De toespraak heeft veel stof doen opwaaien in de VS, maar in Europa was het relatief stil. Dat is waarschijnlijk niet zonder reden. In Europa bestaat immers wel enige instemming met de rake

opmerkingen van Poetin over het optreden van de VS in het Midden-Oosten, de installatie van het raketenschield tot aan de grenzen van Rusland, het afkruielen van de non-proliferatie en wat dies meer zij. Menig Europees land is weinig enthousiast over de wijze waarop de VS vooral na 2003 zijn opgetreden.

De stilte duidt ook op gepaste bescheidenheid omdat Europa nu eenmaal niet één geheel vormt op politiek en internationaal strategisch gebied. Dit gebrek aan eenheid, in bijvoorbeeld de transatlantische relatie, is na de uitbreiding van de EU 2004 scherper geworden. Zeker sinds Polen en Tsjechië door de Amerikanen zijn benaderd om installaties voor een raketenschield op hun grondgebied toe te staan, staan de inter-Europese verhoudingen weer verder op scherp.

Vakkundig

Europa is zelf ook debet aan de verscherping van internationaal strategische discussies. Het buurlandenbeleid van de EU heeft lange tijd minder prioriteit gehad vanwege de inspanningen om de Oost-Europese landen te integreren in de EU. Nu deze uitbreiding is voltooid, komt de EU in de benadering van centraal-Europa en Azië steeds vaker in botsing met het nabije buitenlandbeleid van Rusland

De Russische president
Vladimir Poetin

(gericht op de voormalige Sovjetstaten). Deze botsingen zijn in het afgelopen jaar vooral zichtbaar geweest in het energiedossier, waardoor het externe energiebeleid van de EU een nadrukkelijk onderdeel is geworden van het buitenlands- en veiligheidsbeleid. Ook de VS spelen hierin een rol. De wederzijdse economische logica van energiehandel tussen Rusland en Europa wordt daardoor steeds vaker vanuit dat strategische perspectief ter discussie gesteld. Waar de VS in de internationale betrekkingen regelmatig hun harde macht aanwenden (in de zin van een geloofwaardige militair-strategisch dreiging), moest Europa bij gebrek hieraan, vooral gebruik maken van haar 'zachte macht' (veelal in de sfeer van de economische betrekkingen). Ook China en Rusland beschikken nog vooral over 'zachte macht' en proberen deze zo efficiënt mogelijk aan te wenden. In de energiebetrekkingen komt dit vooral tot uitdrukking in het inves-

teringsbeleid en de toegang tot reserves en markten.

De VS wakkeren ondertussen de discussie over de Europese afhankelijkheid van Russisch gas met passie aan, zodat de kansen op een verregaand strategisch akkoord tussen Europa en Rusland kleiner worden. Ook bij een eerdere gelegenheid werd een initiatief voor een Europees-Russisch energiehandvest vakkundig van de strategische voordelen ontdaan. In plaats van strategische energiesaamwerking tussen het energierijke Rusland en het importafhankelijke West-Europa, kwam er een Energie Handvest waar alles en iedereen aan meedeed, zodat het bij gebrek aan exclusiviteit iedere strategische waarde verloor. Rusland deed uiteindelijk niet eens mee.

Lakmoesproef

Nu Poetin de zaak op scherp heeft gezet en niet is teruggeschrokken om man en paard te noemen, wordt Europa uitgedaagd om een eigen positie te kiezen in de herschikking van het internationale politieke en economische systeem. Het nieuwe strategische partnerschap is de lakmoesproef voor de Europese strategische positionering en het externe energiebeleid.

Coby van der Linde is hoofd van het Clingendael International Energy Programme, hoogleraar Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen en lid van de Algemene Energieraad. ■

De toespraak van Poetin is te vinden op www.securityconference.de.